

Farkas Géza

Buda és Pest, majd Budapest orvosegyetemén a Rácz Sámuel kinevezése (1786) és a Jendrassik Jenő halála (1891) közötti százöt oktatási esztendőben a „felsőbb anatómia” még az élettanhoz tartozott. Ez utóbbi záródátum idején került át szövettanként a bonctan tanítási keretébe. Tíz év múlva, 1901-ben fontos könyv, a kar szellemi szintjét is reprezentáló Vademecum hagyta el a nyomdát Kétly Károly—Nékám Lajos szerkesztésében. A fiziológiai fejezetet egy fiatal tanársegéd, Tanzl Ferenc élettanász munkatársa, Farkas Géza írta.

Vagyonos családban született Pesten, 1872-ben. A tanuláshoz mindent megkapott, tetejébe örökségül tetemes vagyont, de azt megtartani (pláne gyarapítani) nem volt érzéke-szerencséje. A sokoldalú adottság kezdeti zavarában sok mindennel próbálkozott. Az iskola kiváló matematikusa a zenekonzervatóriumba iratkozott. Liszt Ferenc utolsó pesti látogatásakor a konzervatórium tanárai Farkas Géza növendék zongorajátékával lepték meg a világhíró világhírű művészt. A széles skálájú szellemi lehetőséget végül is Pest és Bécs orvosegyetemén vélte megtalálni. Doktori diplomát 1897-ben kapott a kiugró képességű Farkas Géza, akinek megszerzéséért intézetek versengtek. Tanzl Ferenc személye és a fizikusi-kémikusi egzakt kifejezhetőség végül a fiziológiához szegődött. Az említett Vademecumban azonnal illusztris szerzőkhöz emelkedett. A tíz oldalon tömören tárgyalt élettani összefoglalója pontos és áttekinthető. A beosztási arányokból már sejthető, hogy az optika és az idegélettan különösen érdekelte. Első igazi nagyszabású szakelőadását 1902-ben az Akadémián tartotta „A vérsavó hydroxy-ion tartalmáról”, amely az értesítőben is megjelent. Közös közleménye Scipiades Elemérrel a „Vizsgálatok terhesek, szülők és gyer-

mekágyasok vérsavójának s a magzatvíznek molekulás concentratio viszonyairól”.

Tan gl Ferenc vargabetűs tanszéki pályafutását *Farkas Géza* munkatársi vonzódással követte. Az állatorvosi főiskolára *Tan gl* korán nyert kinevezést, majd 1903-ban *Plósz Pál* halálával az orvosi élet- és körvegytanra. Egy év múlva ezt lemondta, mert az innsbrucki egyetem megüresedett élettani katedráját esélyesként pályázta meg. Majd ezt visszavonta, és oldalán *Farkas Gézával* ismét az állatorvoskarra került. Tehetséges tanársegéde 1905-ben egy évre a berlini gazdasági főiskolán *Zuntz* tanár intézetében ösztöndíjas. Hazajövet, a kibontakozni-megnyilvánulni kínálkozó pedagógus a Népszerű Főiskola tanfolyamán „Élő szervezetünk működésének áttekintéséről” tartott előadást, továbbá a Nyugat egyik szellemi elődjének lapjain, a Szerda c. tudományos és művészi folyóiratban értekezett a partenogenezisről. Úttörőként beszélt és írt 1908-ban a „Színes fotografozásról”, s *Lumière* testvére eme nagy horderejű találmányának szövettani-bakteriológiai alkalmazhatóságáról. Az állatorvosi főiskola kiadványai között 1909-ben jelent meg *Farkas Gézától* az „Állati lélek kérdése”. Bevezetőjében a Kepler-törvények mikrokozmoszbeli analógiáit és a kanti filozófia termékenyítő hatását fejtegeti. Érdekesebb, hogy a Dubois—Reymond-féle pesszimista „ignorabimus” és a spekulatív dogmatikus-teológus nézetekkel szemben már *Pavlov* szemléletét hangsúlyozza, úgymond „az érzések törvényszerű kapcsolatát objektív folyamatokkal” kell magyarázni.

A Természettudományi Közlöny 1913-as évfolyamában jelent meg *Farkas Géza* nagy tanulmánya: „A művészeti távlat törvényei az élettan világításában”. Ismerteti benne a vonaltávlat törvényeinek történetét, amely optikai törvényszerűségek az egyiptomi és görög falfestményeken ismeretlenek. Legelőször Itáliában *Brunelleschi* tanulmányozta a matematikus *Toscanelli* segítségével. Eszerint tervezte a híres firenzei battistero bronzkapuját. Külön foglalkozott *Mantegna* „Krisztus siratása” és a Camera degli sporsi mennyezeti freskóival.

Az első világháború első évében meghalt *Udránszky László* tanszéki utóda *Tan gl Ferenc* lett, *Farkas Géza* természetesen vele tartott. *Tan gl* 1917-ben bekövetkezett korai halálával árván maradt az élettani katedra. A háború utolsó évében a fiziológiát *Körösy Kornél* rendkívüli tanár adta elő. *Farkas Géza* 1918-ban *Manninger Vilmos*sal és *Vérszi Gyulával* az „Über Hautdesinfection” c. dolgozatát adta ki. *Körösy*től az oktatást 1920-ban *Farkas Géza* vette át, ugyanakkor napi hat órában valamennyi menekült egyetemen ő adta elő az élettant. A későbbi utód, *Beznák Aladár* szerint a harc-terekről hazavándorló éhes és rongyos medikusok *Farkas Géza* előadásain minden bajukról megfelleledkeztek. Esedékes professzori kinevezése kari sürgetésre 1922. február 22-én realizálódott. Ugyanezen évben jelent meg a 62 oldalas élettani jegyzete: az energiaforgalom életjelenségei, izom- és idegtan, hőélettan.

Személye rendkívüli jelenség volt, intuitív és zseniális interpretátor az orvosoktatási pódiumon. Alakját életében legenda övezte. Obligát táskájával a hóna alatt, az utcán a különös lényének kijáró kíváncsi tisztelettel súgtak össze mögötte. *Kelen Béla* szerint: „Nem játszotta a magába mélyedő szórakozott tudóst, sőt valami művészi bájos bohémság ömlött végig egész lényén”. A Humorarium Medicorum, s a még élő tanítványai színes anekdotákat őriznek róla. Szenvedélyes utazóként bejárta a fél világot. Csak családi életében nem volt szerencsés. Nyolc élő nyelven olvasott-írt-beszélt folyékonyan, a klasszikus nyelveket filológusi szinten ismerte. A ragyogó improvizátor mindig kész volt egy-egy színes előadásra (s előadó híján) egy-egy előadói beugrásra. Az Eötvös Loránd alapította Kis Akadémia jolly jockere, az orvoskari hangversenyek zongorista kísérője, a házi összejövetelek gitáros szólísta. Különcödéseivel szenzációra szomjas sznobok, a felső matematikában való jártasságával az igényes szakmabeliek elképedő csodálatát váltotta ki.

Szakírónak nem volt termékeny. Legismertebb dolgozatai 1928-ból valók. A természettudományos alap anyagi támogatásával, *Geldrich János* és *Szakáll Sándor* munkatársai segítségével foglalkozott a legnehezebb mezőgazdasági munkák energiaforgalmával. A Szolnok és Szajol melletti tanyákon vizsgálták *Douglase—Haldane*-féles respirációs gázcsere meghatározással az aratás és a cséplés egyes munkafázisait. Egy perc alatt 25 kaszavágást végeztetve megállapították, hogy kb. 2000 köbcentiméter oxigén fogy el és mellette kb. 8000 kilokalória hőtermelési többlet keletkezik. A marokszedésnél ennek kilencven, a kötélvetésnél ötven százaléka. Vagyis a sport- és iparimunkás-teljesítményekkel összehasonlítva, a kaszálás a legnehezebb. A vizsgálatok nagy érdeklődést váltottak ki. Vizsgálták az energiaigényt orgonálásnál és táncoknál mint a keringő, foxtrott, charleston. Például közepes ritmusban a charleston a kaszálás oxigénfogyasztásának hetvenöt százalékát igényeli.

Farkas Géza 1929—31 között dékán volt. Ez utóbbi évben jelent meg a „Biochemiai bevezető előadások, fehérjék, szénhidrátok, zsírok, erjesztők és sorsuk a szervezetben”. *Hári Pál* halála után 1933-ban az egyetem *Farkas Gézát* kérte fel a biokémiai előadások megtartására. Ennek csak egy esztendeig tehetett eleget, 1934. szeptember 13-án, 62 éves korában meghalt. Temetése után neve az egyetemen „élő fogalom” maradt. Posztumusz műve: „A szem optikája” *Blaskovics* professzor gondozásában jelent meg, *Tan gl Harald* munkatársával pedig „Az ibolyántúli sugarak hatása festéknek a vérből való kivándorlására normális és lépüktől megfosztott kutyákon” c. dolgozata.

Farkas Géza a szájhagyományos orvoskari legendák és írott orvostörténetünk egyik legmarkánsabb alakja. A még élő egykori hallgatói negyven esztendeje idézgetik extra szellemi képességeit, színes egyéniségét.

Szállási Árpád